

УДК 351

[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3\(31\)-3](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3(31)-3)

Колечкін Валентин Юрійович,

аспірант, Міжрегіональна академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, e-mail: v. kolechkin@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5679-6656>

Kolichkin Valentyn Yuriyovych,

Postgraduate student, Interregional Academy of Personnel Management, 3039, Kyiv, Frometivska str., 2, e-mail: v. kolechkin@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5679-6656>

РОЛЬ І СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ МАСОВОЇ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН В УМОВАХ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СФЕР: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Анотація. Стаття присвячена ролі і специфіці формування масової свідомості громадян в умовах сучасних інформаційних сфер. У центрі уваги – управлінський аспект, тобто, теоретико-практичний аналіз проблем формування свідомості громадян в добу постмодерну, коли відбуваються процеси радикальної зміни сутності інформаційних сфер, на провідні місця виходить питання нових комунікаційних взаємозв'язків держави і суспільства, формуються нові, більш досконалі моделі державного управління інформаційними системами та інформаційною сферою загалом.

Здійснений науковий аналіз означених проблем дозволяє уточнити і поглибити не лише не лише їх теоретико-методологічні аспекти теоретичного осмислення але й означити можливі засади практичного вдосконалення управління процесами формування масової свідомості громадян.

Ключові слова: інформаційна сфера, масова свідомість, інформаційні війни, інформаційні технології, соціальні мережі, громадянські комунікації.

THE ROLE AND SPECIFICITY OF THE FORMATION OF MASS CONSCIOUSNESS OF CITIZENS IN THE CONDITIONS OF MODERN INFORMATION SPHERES: MANAGEMENT ASPECT

Abstract. The article is devoted to the role and specifics of the formation of mass consciousness of citizens in the conditions of modern information spheres. The focus is on the administrative aspect, i.e., the theoretical and practical analysis of the problems of forming the consciousness of citizens in the postmodern era, when processes of radical change in the essence of information spheres are taking place, the issue of new communication relationships between the state and society is taking center stage, and new, more advanced models are being formed state management of information systems and the information sphere in general.

The carried out scientific analysis of the identified problems allows us to clarify and deepen not only their theoretical and methodological aspects of theoretical understanding, but also to identify the pos-

sible principles of practical improvement of the management of the processes of forming the mass consciousness of citizens.

Key words: information sphere, mass consciousness, information wars, information technologies, social networks, civil communications.

Постановка проблеми. Беззаперечним є факт, що поряд з політичною, екологічною, соціальною, культурно-духовною та іншими сферами у суспільному розвитку та забезпеченні його прогресу, вирішальне значення має інформаційна сфера. В ХХІ столітті, в процесі становлення інформаційних суспільств ця сфера набирає чи не найголовнішої ваги, оскільки вона безпосередньо впливає на цінності і орієнтації великих людських мас (соціумів), на формування масової свідомості, від якої залежить майбутнє країн, держав, суспільств. Феномен «інформаційна сфера» і масова свідомість існують у тісному зв'язку, у взаємозалежності, які і потребують тільки ґрунтовного, глибокого осмислення у теоретично-методологічному і практично-прикладному планах. Більше того, йдеться про потребу специфічного міждисциплінарного підходу до такого осмислення – політичного, соціологічного, правового, організаційно-управлінського та ін.

Формування цілей статті. Метою статті є аналіз ролі та специфіки формування масової свідомості в умовах функціонування сучасних інформаційних сфер із акцентом саме на державно-управлінський аспект.

Аналіз досліджень і публікацій по проблемі. Проблема формування масової свідомості громадян засобами інформації, в умовах сучасного інтенсивного розвитку інформаційних сфер має достатньо велике висвітлення в спеціальній літературі, але нині викликає надто великий пошуковий інтерес.

Проблеми розвитку сучасних суспільств, їх трансформації у так звані інформаційні суспільства виділимо праці перш за все таких зарубіжних та вітчизняних дослідників як Д. Белл, Н. Вінер, Г. Почепцов, О. Старіш, Е. Тоффлер, А. Чічановський та ін. Особливо виділимо тут дві специфічних наукових праці: Д. Белл «Соціальні межі інформаційного суспільства»; Чічановський А.А., Старіш О.Г. «Інформаційні процеси в структурі світових комунікаційних систем». Автори згаданої останньої монографії, зокрема, пишуть: «Саме через інформаційний пресинг іде масштабний наступ на національні цінності народів і держав, сфери їх національних інтересів. Ці обставини спонукали наукову спільноту шукати нові наукові підходи до мислення суспільної реальності, що змінюється

дуже динамічно» (Чічановський, Старіш, 2010, 3). Така думка, певною мірою є ключовою для того, аби розглядати специфіку формування масової свідомості адекватно особливостям суспільного розвитку, інтересам і потребам людини (особистості), а також взаємин держави і суспільства загалом.

Велика кількість спеціальних робіт нині присвячена питанням державної інформаційної політики, інформаційній безпеці, захисту національного інформаційного простору, інформаційним війнам. В Україні це праці Г. Почепцова та С. Чокут, О. Старіша та інших авторів, а за кордоном – Ф. Сиберта, Е. Тофлера і Х. Тофлера та інших дослідників. Серед вказаних праць помітно виділяється монографічне дослідження українського політолога Г. Почепцова «Информационные войны» (мова – російська), в якій було проаналізовано такий багатоаспектний феномен як інформаційна війна.

Серед праць українських дослідників, присвячених сучасним інформаційним процесам, аналізу місця і ролі інформації в управлінні виділяємо праці І. Вовчак, М. Гужви, С. Кульчинського, В. Новак, Б. Матвеева, Ю. Симоненка, В. Ситника, В. Шквіра та ін. Показовим, на нашу думку, ту є колективний підручник українських вчених «Інформаційні системи в менеджменті». «Сучасна інформаційна система, - пишуть автори вказаного підручника, - повинно відповідати всім нововведенням у теорії і практиці менеджменту. Це найголовніший фактор, тому що побудова досконалої в технічному відношенні системи, яка не відповідає умовам функціональності, немає змісту» (Новак, Симоненко, Бондар, Матвеев, 2008, 7).

Оскільки в статті порушуються питання державного управління саме в інформаційному суспільстві, то вкажемо лише на те, що у сучасній спеціальній науковій літературі існує, в цілому, два провідних теоретичних підходи до пояснення цього суспільства, як феномену. Перший, загальнотеоретичний, коли таке суспільство розуміють, як суспільство постіндустріальне. Це, мовляв, така фаза суспільного розвитку, коли знання та інформація є основним продуктом виробництва. Згідно з другим концептуальним підходом (дещо «звуженим»), під таким суспільством розуміють таке, в якому більшість людей зайнята виробництвом, збері-

ганням, опрацюванням і т. ін. знань, наукової інформації. Швидше за все, принагідним є таке визначення: «інформаційне суспільство – фаза історичного розвитку, суспільство в якому накопичення й обробка інформації та виробництво інформаційного продукту виступає рушійною силою науково-технічного, соціально-економічного і культурно-освітнього прогресу» (Бондар, Головатий, Сенченко, 2010, 140).

З першого погляду існує досить невеликий об'єм спеціальної літератури, присвяченої ролі, місцю інформації, інформаційних засобів у формуванні масової свідомості громадян. Однак, це не зовсім так. Справа в тому, що цю проблематику активно розробляють фахівці досить різних, специфічних галузей знань – філософи, політологи, соціологи, психологи, педагоги і т. ін. Так, серед авторів праць політологічного підходу до аналізу зазначених проблем виділимо роботи таких українських дослідників як М. Головатий, В. Зирка, В. Королько, Л. Кочубей та ін. Зокрема, відомий український фахівець в галузі паблік-релейшенз В. Г. Королько у своєму підручнику «Основи паблік-релейшенз» містить такі спеціальні розділи, як: «Суспільна думка і паблік-релейшенз»; «Комунікація і вплив на громадськість» та ін., а український політолог Л. Кочубей у своєму підручнику «PR у політичній сфері» розглядає питання формування громадської думки, комунікації, використання у суспільно-політичній діяльності спеціальних деструктивних технологій та ін.

Серед зарубіжних фахівців, які особливий акцент у своїх працях роблять на проблемі впливу засобів масової інформації на масову свідомість громадян, виділимо праці К. Дойча, А. Турбу, А. Етціоні, Л. Турена, П. Норріста. Вони підкреслюють, зазначає В. Гурковський, що такий вплив пояснюється не тільки сучасною, новою роллю знань у житті людини, але й «спроможністю керувати символами, які формують картину світу глобальної аудиторії, котра дозволяє окремим політичним цінностям існувати» (Гурковський, 2016, 80).

Тут доречно вказати на те, що нині, у відповідності з фактами великих масових суспільно-політичних подій, що мали місце в Україні в 2004 – 2014 роках, слід предметніше досліджувати феномен «психологія натовпу, маси». Дуже виразно про це у своєму навчальному посібнику «Психологія масової поведінки» пише український психолог О. Туриніна: «психологію маси, натовпу активно використовують у політичній боротьбі опозиційні, деструктивні сили. Прикладів цього маємо досить багато у будь-

яких країнах, в тому числі посткомуністичних, в Україні. Найнебезпечніше при цьому те, що кожен член маси, натовпу цілковито впевнений у безкарності своїх дій. Ним керує енергія деструктивізму, свавілля, агресії, що становить елементарну загрозу як для інших людей, так і для суспільства загалом» (вказана праця, с. 149). Думаємо, що за такої сентенції український політолог Т. Костюк і назвала досить промовисто свою монографію «Помаранчева революція: історична зумовленість та історична невизначеність» (Костюк, 2011). У статті ми вважали за потрібне порушити і це питання.

Вказуючи на існування досить великого масиву спеціальної наукової літератури з різних аспектів означеної проблеми, є підстави стверджувати, що багато її аспектів залишаються поза межами наукового дискурсу або недостатньо розглянутими.

Виклад основного матеріалу дослідження. В даному випадку треба брати до уваги, найперше, феномен «інформаційна сфера», без усвідомлення специфіки її розвитку та функціонування аналізувати процеси формування масової свідомості практично неможливо.

Інформаційна сфера – «сукупність інформації, інформаційної інфраструктури, засобів масової інформації (комунікації), інших суб'єктів, що збирають, зберігають, використовують та поширюють інформацію, а також нормативно-правової бази, державних та громадських інституцій, які регулюють суспільні відносини, що виникають при інформаційній діяльності» (Бондар, 2005).

Загалом існує достатньо велика наявність різних моделей розвитку інформаційної сфери, серед яких найпоширенішими є західноєвропейська, центрально-європейська, американська, азійська тощо. Зрозуміло, що в умовах курсу України на європейську інтеграцію, вектор розвитку інформаційного простору нашої країни має бути спрямований у відповідності зі стандартами Європейського Союзу.

Міжнародна практика вдосконалення інформаційних сфер (систем) здебільшого пов'язано з електронним урядуванням. Наведемо (коротко) динаміку цього процесу: 1994 рік – поява документу – рекомендації «Європа і глобальне інформаційне суспільство» (Recommendations to the European Council «Europe and the global information society»), 2000 рік – схвалення Європейською Радою документу «e Europe» (формування цифрової культури, впровадження інформаційних технологій), 2005 рік – прийняття програми «e Europe 2005» (широкий

розвиток мережі інтернет тощо), 2010 рік – розробка і схвалення нової європейської стратегії економічного розвитку з урахуванням ЗМІ, новітніх технологій тощо.

В різних країнах Європи різні урядові структури є координатами розвитку і вдосконалення інформаційних сфер: Словаччина – Міністерство фінансів; Чехія – Міністерство внутрішніх справ; Швеція – Міністерство з питань місцевого самоврядування та фінансових ринків; Польща – Міністерство управління та оцифрування тощо (Наук. Ін-т стратегічних досліджень, 2014).

Окремо слід аналізувати роль так званих громадянських комунікацій у розвитку засад формування громадянської свідомості людей. Загалом, якщо брати до уваги країни сучасної Європи, то виділяють головним чином три основні моделі таких комунікацій, або, як часто вважають, - третього сектору. Англосаксонська. Її основа – ліберальний тип і процес функціонування громадянських формувань у державі (Великобританія, Швейцарія тощо). Це модель незалежного від держави, комерційних структур функціонування громадянських організацій. Зрозуміло, що існування такої моделі здебільшого залежить від того, наскільки в державі вільною і розвинутою є підприємницька діяльність в цілому. Модель континентально-європейська (Австрія, Бельгія, Італія, Німеччина, Франція). Її називають також корпоративною. Тут громадянські організації є численними, сильними, авторитетними, але їй дуже поважають свою державу, бо вона, переважно, фінансує, підтримує їх діяльність, хоча вони, наголошуємо, і є свого роду квазідержавними утвореннями. В низці європейських країн запроваджується так звана скандинавська модель громадянських комунікацій, коли держава максимально стимулює, спонсорує, підтримує громадянські організації (Усаченко, 2010. електронний ресурс). Показовою, в цьому випадку може бути, зокрема, німецька практика, або польська, де держава активно виділяє засоби на діяльність громадянських організацій шляхом, в першу чергу, підтримки інноваційних проектів, програм, стимулювання діяльності різноманітних ініціативних груп, громадянських фондів і т. ін.

У контексті викладеного, важко сказати, за якою з названих моделей має формуватися і вдосконалюватися модель функціонування громадянських комунікацій в сучасній Україні, оскільки тут є багато проблем, починаючи з можливостей держави підтримувати, спонсорувати, стимулювати громадянські структури і, закінчуючи, їх потенційними можливостями і спроможність

бути оптимально «незалежними» від держави (Козаков, Рашповська, 2016, 113-123).

Далі нас цікавить проблема дихотомії «масова свідомість» і «державне управління», якою мірою вони пов'язані та їх взаємозалежності.

Зосередимо увагу на тому, що масова свідомість – це специфічний тип громадської свідомості, що виділяється у складі свідомості разом із загальнолюдянською та груповою свідомістю, і зв'язана з діяльністю особливого роду спільності – мас (Андрущенко, Горлач, 1997, 229).

З усіх характерних ознак масової свідомості найперше виділяють її розірваність, суперечливість, здатність до досить швидких, часто зовсім непередбачуваних і непрогнозованих змін. Це пов'язано з тим, що масова свідомість не що інше, як надто широка сукупність ідей, уявлень, почуттів, ілюзій, настроїв, які виникають та існують в процесі широкого спілкування людей. Окрім того, вони відображають фактично усі сторони життя людей і суспільства. Врешті, масова свідомість – це специфічний «пусковий гачок» для діяльності досить великих груп людей, яка далеко не завжди є об'єктивною, свідомовиваженою, і головне, конструктивною. Психологічні, емоційні, ситуативні переживання людей беруть гору у їхній поведінці над свідомістю, розсудливістю та раціоналізмом.

Одночасно, саме соціальні інформаційні мережі в процесі масових акцій стають своєрідною консолідуючою силою великих протестних акцій, як це було, зокрема, у листопаді 2013 року, коли Україна оголосила про своє рішення не підписувати з ЄС угоду про асоціацію. Фахівці вважають, що саме соціальні інформаційні мережі об'єднали тисячі українських громадян на майдані.

Багато фахівців, зокрема О. Трухачов, небезпідставно зазначають, що сьогодні, завдяки розвитку новітніх інформаційно-комунікативно технологій та політичних зрушень у суспільстві, відбувається перехід від інформування до комунікаційності (Трухачев, 2008, 285). Це означає, що і вирішення багатьох особливо досить важливих питань, які стосуються великої кількості людей має відбуватися не директивним, а комунікативним шляхом. А, відтак, принципових змін має набувати в першу чергу державне управління. За рахунок досконалих, інноваційних засобів зв'язку, нових технологій держава повинна дбати про налагодження найефективніших зав'язків із громадянським суспільством, переходити до так званого публічного управління й адміністрування. Таке управління, вказують О. Амосов і Н. Гавкалова, «базується на

публічній владі, на демократичних процедурах прийняття та реалізації урядових рішень» (Амосов, Гавкалова, 2016, 19).

До речі, такий комунікаційний підхід до облаштування державного управління свого часу пояснював ще Аристотель, який зазначав: «Оскільки, як ми бачимо, кожна держава представляє собою своєрідне спілкування, а будь-яке спілкування організовується заради якогось блага (все ж таки усіляка діяльність має на меті очікування блага), тоді, очевидно, усяке спілкування направляє до того або іншого блага, до того ж більше з усіх інших благ направлено до спілкування, яке є найбільш важливим з усіх та охоплює собою усі інші спілкування. Таке спілкування і має назву держава або спілкування політичне» (Аристотель, 1997, 35). З розвитком нових комунікаційних підходів таке спілкування держави і суспільства набуває все більш виражених гуманістичних, демократичних ознак. Окремі дослідники навіть зазначають, що такий процес означає «перемогу» громадянського суспільства над державою і таке метафоричне визначення має сенс.

За викладених тенденцій у розвитку державного управління в умовах зміни комунікаційних систем, цілей, за визначенням низки українських вчених, держава виступає своєрідним модератором інформації, здійснює інформаційно-комунікативний менеджмент. За висловом політолога В. Бебика, інших дослідників «роль інформаційно-комунікативного менеджменту полягає в інформаційному забезпеченні здійснення всіх видів і форм менеджменту, оскільки основним ресурсом менеджменту є інформація, а основною технологією – комунікація. Без неї процес управління є немислимим (Бебик, Бортніков, Дегтярева, Кудряченко, 2006, 166).

Нове управління, в тому числі і державне, базується не просто на інформації, як важливішому ресурсі управління, а на нових інформаційних технологіях, що нині набувають все більшого поширення й використання. Технологічний бік справи тут достатньо опрацьований і проаналізований багатьма дослідниками: в Україні – С. Кондрашова, Л. Лагадинська, Г. Манчусова та ін.; за кордоном – Р. Альбрехт, Р. Борланд, Дж. Мартін, Л. Пінтер, Д. Пінтер, М. Хельверсон, М. Янт та ін.

Що стосується суто управлінських процесів в інформаційній сфері з боку держави, то тут влучним є такий вислів українських фахівців у галузі інформаційних процесів А. Чичановського та О. Старіша: «Основним призначенням державних систем управління є забезпечення

функціонування й розвитку соціальних систем, а отже, управління – це комплекс заходів впливу на систему та її елементну базу – від індивіда до суспільства» (Чичановський, Старіш, 2010, 159). Здійснюється цей процес за рахунок інформації, інформаційних систем із використанням новітніх інформаційних технологій.

Найпомітніший вплив на масову свідомість громадян мають так звані соціальні мережі, тобто ті засоби інформації, що головним чином, у різний спосіб, супроводжують соціальну інформацію. Під такою інформацією розуміють «результат впорядкованого соціального відображення об'єктивної дійсності у вигляді повідомлень, знань про суспільство, природу, навколишній світ, що охоплюють усі галузі людської діяльності, використовуються при спілкуванні, управлінні, виробництві, пізнанні, вихованні, освіті» (Андрущенко, Горлач, 1997, 324). Як бачимо, поняття трактується надто широко і об'ємно, і, вочевидь, потребує деякого уточнення, що, в першу чергу, мають зробити філософи, соціологи, педагоги.

Соціальні мережі, мабуть, найбільше навантаження мають в процесі масових протестів та інформаційних війн, які в сучасному світі за багатьох причин набувають все більшого поширення. Виникає багато специфічних проблем, які, до речі, значною мірою далися взнаки під час таких відомих суспільно-політичних подій в Україні як Помаранчева революція 2004 року та Революція Гідності 2014 року, а саме, як констатує Т. Крайнікова: а) зростає популярність і впливовість інтернет-журналістики, соціальних мереж, внаслідок чого професійні ЗМІ втрачають монополію на інформування; б) ЗМІ все-таки мають традиційно високу довіру до себе медіспоживача (Крайнікова, 2012, 38-42). Ці процеси достатньо детально проаналізували в Україні політологи Т. Костюк і Ю. Бондар. Так, Т. Костюк у невеликій, але образній за назвою монографії «Помаранчева революція: історична зумовленість та історична невизначеність» пише: «І хоча далеко не всі аналітики трактують масові помаранчеві протести в Україні як революційні (адже вони відбулися без традиційних атрибутів революції: застосування насилля чи терору, що супроводжується кровопролиттям та людськими жертвами), проте немає жодних сумнівів, що їх слід трактувати не як бунтівні прояви маргалізованих прошарків населення, а саме як соціально-політичну революцію» (Костюк, 2011, 21). Крім того, авторка зазначає, що у здійсненні революції (2004 рік) величезну роль відіграли засоби інформації.

Ще більш масштабним «полем» формування масової свідомості, яке викликає всезростаючий науково-прикладний, соціальний, політичний і т.н. інтерес, є численні інформаційні війни, що точаться у світі.

За рахунок новітніх засобів масової інформації сучасні інформаційні війни дозволяють вирішувати наступні завдання: а) забезпечення дистанційного, безконтрольного впливу на противника; б) формування (в тилу противника) внутрішньої опозиції; в) забезпечення інформаційного впливу на всю територію противника з метою створення так званого «керованого хаосу» (Гусаров, 2016).

Вплив засобів масової інформації на масову свідомість громадян нині здійснюється завдяки Інтернету, інших глобального характеру інформаційних систем, сучасних новітніх інформаційних технологій. Домінуючу роль при цьому займає маніпулятивне використання інформації з метою саме психологічного впливу на великі маси людей (Гіда, 2015). Це нині все більше підтверджує інформаційна політика росії проти України.

Висновки. Багатоаспектний і складний процес формування масової свідомості потребує подальшого міждисциплінарного наукового розгляду. З одного боку, це довільний процес, що здійснюється в процесі спілкування, комунікаційних зв'язків, контактів людини, а з іншого, це процес, що потребує і відповідного регулятивного впливу в першу чергу держави. Він найперше стосується державної інформаційної політики, стану розвитку взаємин держави і громадянського суспільства, розвитку і вдосконалення інформаційної сфери тощо.

Багато фахівців зазначають, - як незаперечний факт, - що масова свідомість формується в процесі широкої комунікативної взаємодії людини з усіма суб'єктами цього процесу, починаючи з держави, і здійснюється за рахунок діяльності так званих соціальних мереж. Також, нині недостатньо надано широкого визначення поняття «соціальні мережі» (під нього підпадають фактично всі засоби інформації), що має стати предметом більш широкого розгляду філософами, соціологами, психологами, політологами, педагогами, представниками інших наук гуманітарного профілю. В теоретико-методологічному плані це сповна стосується і поняття (феномену) «масова свідомість», яке, особливо у практично-соціальному плані набуло і набуває достатньо складних і протирічливих ознак.

Все більшій актуальності, в тому числі і в процесі формування української державності набу-

ває питання формування національного інформаційного простору, вдосконалення і посилення захисту інформаційної сфери. Серед усіх аспектів зміцнення національного інформаційного простору України загалом, і, особливо, в умовах широкомасштабної війни, розпочатої у 2022 році російською федерацією проти України, на перший план виступає завдання подолання відсталості провідних українських медіа у використанні й запровадженні новітніх інноваційних інформаційних технологій, і, в цілому програмно-технічне забезпечення ЗМІ. Без належного захисту національного інформаційного простору України вирішити це питання реально неможливо.

Оскільки Україна обрала курс інтеграції у європейську спільноту, розвиток національного інформаційного простору, інформаційної сфери загалом, впровадження новітніх інноваційних інформаційних технологій в першу чергу має бути спрямоване у відповідності з практикою і стандартами Європейського Союзу.

В процесі формування нової моделі державного управління сучасною інформаційною сферою в Україні особливий акцент робиться на новітніх інформаційних технологіях. Науковці, фахівці у галузі ЗМІ одностайно прогнозують і стверджують, що розвиток інформаційних технологій, Інтернету, цифрової телефонії засобів комунікацій дає всі підстави стверджувати, що формується нова система так званих конвергентних видавництв і журналістики, в тому числі і мультимедіа. Завдяки їм відбувається абсорбація та консолідація інформаційних можливостей традиційних і нових засобів масової комунікації. Цей процес потребує більш детального і окремого аналітичного дослідження.

В сучасних умовах суспільного розвитку принципово по-новому вибудовуються взаємини держави і громадянського суспільства. Базовою основою цього процесу є інформація, нові комунікаційні зв'язки держави і суспільства. За таких обставин, особливого значення набуває роль держави як своєрідного модератора суспільних відносин, принципово змінюється модель (система) державного управління, яке все більше набуває форми публічного управління. Це сповна стосується і національної інформаційної сфери новітньої України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: —

1. Амосов О. Ю., Гавкалова Н. Л. Симбіоз інституційних засад та архетипіки публічного управління. *Публічне урядування: збірник*. № 2(3). червень 2016. Київ.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2016. с. 15-22.

2. Аристотель. Политика. Антология мировой политической мысли. В 15-т. Т. 1. Зарубежная политическая мысль: Истоки и эволюция. Москва: Мысль. 1997. 450 с.
3. Бебик В., Бортников В., Дегтярева Л., Кудряченко А. Держава і громадянське суспільство: партнерські комунікації у глобальному світі: Навч. мет. посіб. Київ: ІКЦ., «Леста», 2006. 248 с.
4. Белл Д. Стальные рамки информационного общества Москва : Прогресс. 199. 421 с.
5. Бондар Ю. В. Головатий М. Ф., Сенченко М. І. Енциклопедія для видавця та журналіста. МАУП. Книжкова Палата України. Київ: ДП «Видавничий дім «Персона», 2010. 400 с.
6. Гада О.Ф. Інформаційно-психологічні атаки як одна з форм реалізації технологій деструктивного впливу на суспільство. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2015. №1. С. 153–158.
7. Гурковський В. І. Окремі аспекти застосування країною-агресором медійного ресурсу проти війни в умовах гібридної війни. *Публічне урядування: збірник*. №1(2). Березень 2016. Київ.: ДП «Видавничий дім «Персона», 2016. С. 78–88.
8. Європейський досвід нормативно-проектного забезпечення розвитку інформаційного суспільства: висновки для України. Аналітична доповідь. Наук. Ін-т стратегічних досліджень. Київ. 2014 р. URL : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2015-02/Gnatyuk-59546.pdf>.
9. Козаков В.М., Рашповська О.В. Аналіз моделей громадянської комунікації в країнах Західної Європи (архитипний підхід). Публічне урядування: Збірник. № 2(3). Червень 2016. Київ.: ДП «Видавничий дім «Персона», 2016. С. 113–123.
10. Королько В. Г. Основы публич-рилейшинз. М., «Рефа-бук», Київ: «Ваклер». 2000. 528 с.
11. Костюк Т. О. Помаранчева революція: історична зумовленість та історична невизначеність: монографія. Київ: ДП «Видавничий дім «Персона», 2011. – 116 с.
12. Крайнікова Тетяна. ЗМІ в умовах глобальної трансформації медіаспоживання. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 6. С. 38–42.
13. Мас-медіа у термінах і визначеннях: Корот. слов. – довід.: Навч. посіб. / Уклад. Ю. В. Бондар. Київ : МАУП, 2005. 224 с.
14. Новак В. О., Симоненко Ю. Г., Бондар В. Л., Матвеев В. В. Інформаційні системи в менеджменті: Підручник. Київ : Каравела; Піча Ю. В., 2008. 616 с.
15. Почепцов Г. Г. Информационные войны. Київ: Ваклер. 2000. – 491 с.
16. Почепцов Г. Г., Чокут С. А. Інформаційна політика: Навч. посіб. – Київ: Знання. 2006. 521 с.
17. Протистояння. Хроніка Помаранчевої революції у свідченнях і документах МАУП / Авт.-уклад. Ю. В. Бондар. Київ : МАУП. 2005. 120 с.
18. Россия усиленно осваивает тайные военные операции гибридного характера. Аналитика группы «ИС». Вячеслав Гусаров. URL: https://www.ukrinform.ru/rubric-other_news/1979125-rossia-usilenno-osvaivaet-tajnye-gibridnye-voennye-operacii.html#
19. Соціальна філософія: Короткий Енциклопедичний Словник : Загальна редакція і укладання: В. П. Андрущенко, М. І. Горлач. Київ – Харків: ВМП «Рубікон», 1997. 400 с.
20. Трухачев О. Держава як модератор політично значимої інформації. Сучасна українська політика: політики і політологи про неї. Український центр політичного менеджменту. *Специфік. Політичний менеджмент*. 2008. Київ. 364 с.
21. Усаченко Л. Зарубіжний досвід неурядових організацій: функціональні моделі. 2010. URL: www.nbu.gov.ua/ejournals/Dutp/2010_1/txts/10ulmofm.pdf.
22. Чичановський А. А., Старіш О. Г. Інформаційні процеси в структурі світових комунікаційних систем: Підручник. Київ: Грамота, 2010. 568 с.

REFERENCES:

1. Amosov O. Yu., Havkalova N. L. Symbioz instytutitsinykh zasad ta arkhetypyky publichnoho upravlinnia. Publichne uriaduvannia: zbirnyk. – №2(3). – červen 2016. – Kyiv: DP «Vydavnychy dim «Personal», 2016. – s. 15-22 [in Ukrainian].
2. Arystotel. Polytyka // Antolohyia myrovoi polytycheskoi mysly. V 15-t. – T. 1. Zarubezhnaia polytycheskaia mysl: Ystoky y evoliutsyia. – M.: Mysl. 1997. – 450.
3. Bebyk V., Bortnikov V., Dehtiareva L., Kudriachenko A. Derzhava i hromadianske suspilstvo: partnerski komunikatsii u hlobalnomu sviti: Navch. met. posib. – K.: IKTs., «Lesta», – 2006. – 248 [in Ukrainian].
4. Bell D. Stalnye ramky ynformatsyonnoho obshchestva – M.: Prohress. – 199. – 421.
5. Bondar Yu. V. Entsyklopediia dlia vydavtsia ta zhurnalista / Yu. V. Bondar, M. F. Holovaty, M. I. Senchenko; MAUP. Knyzhkova Palata Ukrainy. – K.: DP «Vydavnychy dim «Persona», 2010. – 400 [in Ukrainian].
6. Hida O. F. Informatsiino-psykhologichni ataky yak odna z form realizatsii tekhnolohii destruktyvnoho vplyvu na suspilstvo / O. F. Hida // Borotba z orhanizovanoiu zlochynnistiu i koruptsiieiu (teorii i praktyka). – 2015. – №1. – s. 153-158 [in Ukrainian].
7. Hurkovskiy V. I. Okremi aspekty zastosuvannia krainoiu-ahresorom mediinoho resursu proty viiny v umovakh hibrydnoi viiny. Publichne uriaduvannia: zbirnyk. – №1(2) – berezen 2016. – Kyiv: DP «Vydavnychy dim «Persona», 2016. – s. 78-88 [in Ukrainian].
8. Ievropeyskyi dosvid normatyvno-proektnoho zabezpechennia rozvytku informatsiinoho suspilstva: vysnovky dlia Ukrainy. Analitychna dopovid. Nauk. In-t stratehichnykh doslidzhen. Kyiv. 2014 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2015-02/Gnatyuk-59546.pdf> [in Ukrainian].

9. Kozakov V. M., Rashpovska O. V. Analiz modelei hromadianskoi komunikatsii v krainakh Zakhidnoi Yevropy (arkhytypnyi pidkhid). Publichne uriaduvannia: Zbirnyk. – № 2(3) – cherven 2016. – Kyiv.: DP «Vydavnychi dim «Persona», 2016. – s. 113-123 [in Ukrainian].
10. Korolko V. H. Osnovy pablyk-ryleishynz. M., «Refabuk», K.: «Vakler» - 2000. – 528 s [in Ukrainian].
11. Kostiuk T. O. Pomarancheva revoliutsiia: istorychna zumovlenist ta istorychna nevyznachenist: monohrafiia / T. O. Kostiuk. – K.: DP «Vydavnychi dim «Persona», 2011. – 116 [in Ukrainian].
12. Krainikova Tetiana. ZMI v umovakh hlobalnoi transformatsii mediaspozhyvannia / Tetiana Krainikova // Visnyk Knyzhkovoï palaty. 2012. – № 6. – s. 38-42 [in Ukrainian].
13. Mas-media u terminakh i vyznachenniakh: Korot. slov. – dovid.: Navch. posib. / Uklad. Yu. V. Bondar. – K.: MAUP, 2005. – 224 [in Ukrainian].
14. ovak V. O., Symonenko Yu. H., Bondar V. L., Matvieiev V. V. Informatsiini systemy v menedzhmenti: Pidruchnyk. – K.: Karavela; Picha Yu. V., 2008. – 616 [in Ukrainian].
15. Pocheptsov H. H. Ynformatsyonnye voiny. – K.: Vakler. 2000. – 491 [in Ukrainian].
16. Pocheptsov H. H., Chokut S. A. Informatsiina polityka: NAvch. posib. – K.: Znannia. – 2006. – 521 [in Ukrainian].
17. Protystoiannia. Khronika Pomaranchevoi revoliutsii u svidchenniakh i dokumentakh MAUP / Avt.-uklad. Yu. V. Bondar. – K.: MAUP. 2005. – 120 [in Ukrainian].
18. Rossyia usylenno osvayvaet tainye voennye operatsyy hybrydnoho kharaktera. Analytyka hruppy «YS». Viacheslav Husarov. – Rezhym dostupu: https://www.ukrinform.ru/rubric-other_news/1979125-rossia-usilenno-osvaivaet-tajnye-gibridnye-voennye-operacii.html# [in Ukrainian].
19. Sotsialna filosofii: Korotkyi Entsyklopedychnyi Slovnyk / Zahalna redaktsiia i ukladannia: V. P. Andrushchenko, M. I. Horlach. – Kyiv – Kharkiv: VMP «Rubikon», 1997. – 400 [in Ukrainian].
20. Trukhachev O. Derzhava yak moderator politychno znachymoi informatsii. Suchasna ukrainska polityka: polityky i politolohy pro nei. – K. Ukrainskyi tsentr politychnoho menedzhmentu. 2008. Spetsvypusk. Politychnyi menedzhment. – 364 [in Ukrainian].
21. Usachenko L. Zarubizhnyi dosvid neuriadovykh orhanizatsii: funktsionalni modeli / L. Usachenko [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: www.nbu.gov.ua/ejournals/Dutp/2010_1/txts/10ulmofm.pdf [in Ukrainian].
22. Chychanovskiy A. A., Starish O. H. Informatsiini protsesy v strukturi svitovykh komunikatsiinykh system: Pidruchnyk. – K.: Hramota, 2010. – 568 [in Ukrainian].